

Sprengstoff – brukes lovverket forebyggende?

Gir lovverket rom for å forebygge ulovlig besittelse og oppbevaring av sprengstoff?

Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr: 496 & 618

Antall ord: 8756

Innhold

Innledning	2
Aktualisering av problemet	3
<i>Utviklingen av trusselbildet</i>	3
Organisert kriminalitet i Norge vs. Sverige	3
Flere tilfeller av sprengstoffsaker i Norge 2014	4
<i>Fagrelaterte definisjoner</i>	5
Eksplisjonsfarlig stoff og vare	5
Besittelse og oppbevaring	5
<i>Sprengstoffets fare- og skadepotensiale</i>	5
Metode	7
<i>Juridisk metode</i>	7
<i>Forebyggende virkning ved straff</i>	7
Individualpreventiv virkning av straff	8
Allmennpreventive effekten av straffen	9
Drøfting	10
<i>Reglenes formål – forhindre ulykker og uønskede tilsiktede hendelser</i>	10
<i>Dagens lovverk</i>	10
Juridiske begrensninger	10
Brann- og eksplosjonsvernloven	11
Straffeloven §352	12
Straffeloven §161	13
Står straffen i forhold til farepotensialet?	15
Forebyggende effekt ved dagens strafferammer	16
<i>De lege ferenda</i>	18
Kommentar fra politiets bombegruppe	18
Gradering av straff mht. mengde, hvor og type sprengstoff	18
Strafferammer i lys av farepotensialet	20
Ufrivillig ulovlig besittelse og oppbevaring	20
<i>Møter den nye straffeloven ønskene for endring</i>	22
Ny straffelov § 188	22
Ny straffelov §§ 190 og 191	22
Ny straffelov §§191a og 191b	23
En positiv endring for feltet	23
Konklusjon	24
Bibliografi	26

Innledning

Det er en skyfri juledag i Oslo, og byen yrer av folk. Plutselig går en bil i lufta utenfor en restaurant på Karl Johan, drepte og skadde folk ligger strødd over et større område. Kaos bryter ut. Når politiet, og de andre nødetatene, kommer til stedet for å yte førstehjelp og få kontroll på situasjonen smeller det igjen, denne gangen fra håndvåpen. Fire-fem personer i mørke klær og finlandshetter løper rundt folkemengden og skyter. Flere politifolk, ambulansepersonell og sivile blir truffet, før politiet får kontroll på gjerningspersonene.

Dette kan høres ut som fiksjon og noe som aldri kan skje i Norge. Men det er der problemet ligger, dette kan skje i Norge. I den nyeste trusselvurderingen fra PST, sier de:

«Hjemvendte fremmedkrigere kan ha fått opplæring i bruk av våpen og eksplosiver. I tillegg kan de utnytte eller få støtte av erfarne terrorister, dersom disse har etablert et internasjonalt terrornettverk.» (PST, 2015).

Om vi vender tilbake til startscenariet vårt, og går 2 måneder tilbake i tid, kan vi se for oss en melding til politiet om funn av et sivilt sprengstoff, Anolitt¹, i en nykjøpt garasje i Oslo. Den nye eieren ønsket ikke noe å gjøre med sprengstoffet, og siden dette ikke lot til å ha noen forbindelse med en kriminell handling, ble det på oppdrag fra politiet tatt hånd om av en sivil aktør. Det er slik det ofte gjøres under dagens praksis (Politidirektoratet, 2011, s. 44).

Kanskje kunne politiet etterforsket seg fram til en tidligere lovlig eller ulovlig eier. Kanskje kunne de sporet opp den tidligere eieren av garasjen, som tilfeldigvis også var hovedmannen i angrepet på Karl Johan. Slik kunne politiet ha funnet frem til gjerningspersonen i det tenkte tilfellet, og avverget denne hendelsen.

Vi begir oss inn i oppgaven med to ulike vinklinger når det gjelder forkunnskap til feltet sprengstoff. Den ene baserer seg på en årelang erfaring fra arbeid med sprengstoff og andre eksplosiver, og den andre på en ufarget oppfatning til et ukjent felt. Med denne kunnskapen i bakhånd ønsker vi å se nærmere på lovverket som omhandler besittelse og oppbevaring av vanlig sprengstoff og Home made explosives, HME².

Hovedspørsmålet vårt er: **Hvordan bidrar lovverket rundt ulovlig oppbevaring av sprengstoff til å forebygge uaktsom og forsettlig oppbevaring og bruk av sprengstoff?**

---

¹ Anolitt er et kjent sprengstoff som benyttes av både sivile og militære avdelinger, hovedsakelig til sprengning av veg eller fjell.

² HME eller hjemmelaget sprengstoff, er beskrevet av DSB/FFI (DSB, 2012, s.13)

Aktualisering av problemet

Utviklingen av trusselbildet

Sprengstoffets lange historie har vist at det har en effekt som er fatal hvis det blir brukt feil, eller med onde hensikter. Dette fikk Norge smertelig erfare 22. juli 2011, da Breivik sprengte en kassebil inneholdende 950kg ANALFO³ utenfor regjeringskvartalet.

«Ved å utløse bomben satte gjerningsmannen om lag 325 personer som befant seg i eller utenfor regjeringskvartalets bygninger, i akutt livsfare.» (Gjørsv kommisjonen, 2012, p. 17)

I den andre enden av skalaen finner vi ulykken på Geilo høsten 2014, hvor 3 sivile sprengnings-arbeidere omkom i en arbeidsulykke hvor sprengstoff utilsiktet ble omsatt⁴.

I Norge er all befatning med sprengstoff svært godt regulert. Sprengstoff skal være godt sikret og vanskelig tilgjengelig. Men dette betyr ikke at det ikke finnes sprengstoff av sivil eller militær karakter ute blant kriminelle og andre med onde hensikter. Det er årlig flere tilfeller av tyveri av eksplosiver i Norge. Ofte er det sivile sprengningsfirmaer som opplever dette, og senest våren 2013 ble det stjålet 75kg dynamitt fra et kalkbrudd på Vestlandet (Driva.no, 2013).

Radikaliseringen som foregår i vesten, gir stor grunn til bekymring når det kommer til temaet. Sprengstoff har blitt brukt i terrorsammenheng flere steder i verden, og de senere tiår er særlig Nord-Irland, Afghanistan og Irak gode eksempler, og de siste årene også Syria. I dagens samfunn er tilgang på informasjon om tilvirkning og bruk av sprengstoff stor, både via internett og bekjentskaper eller selvopplevd erfaring.

Skadepotensialet ved sprengstoff gjør at man må ta denne form for kriminell aktivitet på alvor. Det samme gjelder HME-problematikken, som er et økende problem. Det er et faktum at stadig flere radikalisererte har vært i Syria den siste tiden og fått opplæring i produksjon og bruk av eksplosiver (PST, 2015). Selv om dette i aller høyeste grad er aktuelt, er det en annen vinkling på sprengstoffproblematikken vi vil se på.

Organisert kriminalitet i Norge vs. Sverige

Norge har ikke hatt de store hendelsene med bruk av eksplosiver i de kriminelle miljøene på linje med for eksempel Sverige. Der har man sett en økning i bruk av eksplosiver de siste

---

³ ANALFO er en blanding av amoniumnitrat, aluminiumspulver og diesel

⁴ Ulykken på Geilo er fortsatt under etterforskning.

årene, i all hovedsak blant de kriminelle gjengene. Bare det siste året har Sverige hatt flere hendelser hvor eksplosiver er blitt brukt i en eller annen form for å oppnå vinning, hevn eller annet som middel ifb med kriminalitet. Dette er godt dokumentert ved søk i svenske og norske medier.⁵

En trendrapport rundt organisert kriminalitet utarbeidet av Kripos i 2015 fastslår at trusselbildet i Norge påvirkes av situasjonen i Sverige, påpeker at «...flere hendelser [...] i løpet av perioden har tydelig vist at det finnes aktører som jobber målrettet med ran, og som har evne og vilje til å gjennomføre anslag som innebærer betydelig bruk av vold.» (Kripos, 2015, p. 29)

Flere tilfeller av sprengstoffsaker i Norge 2014

Vi skal heller ikke se bort fra den kriminaliteten vi har i Norge nå, hvor eksplosiver allerede har blitt brukt flere ganger. I løpet av det siste året har politiet beslaglagt store mengder eksplosiver (krutt, sprengstoff, tennere og ferdiglaget bomber) fra kriminelle personer og gjenger, både før og etter det har blitt brukt. Eksempler på dette er blant annet en hendelse fra Sandnes hvor en mann produserte hjemmelagede eksplosiver i egen leilighet, og hadde større kvanta med stjålet sprengstoff og tennmidler (vg.no, 2014). På Siljan ble det funnet en delvis ferdiglaget bombe under ransaking (varden.no, 2014). På Voss hadde en ungdom tilgang på store mengder sprengstoff i en låve og brukte dette til å produsere bomber av diverse typer (abcnyheter.no, 2014), og i Oslo ble det for ikke lenge siden funnet en ferdiglaget bombe med sprengstoff (vg.no, 2015).

Utover dette er det de mer kjente sakene som Drammensaken i 1997 hvor klubblokalene til Bandidos ble sprengt, sprengning av inngangsdøren til en gullsmed i Oslo i 2010 (dt.no, 2010), og sprengningsulykken og sprengningen av T-bane automater i 2005, den såkalte Grorudsaken. Listen er lang, og vi skal ikke gå i dybden på dette her.

Om man ser på denne relativt hyppige forekomsten av overtredelser hvor sprengstoff er involvert, tyder dette kanskje på at lovverket ikke er godt eller strengt nok, eller ikke utnyttes på en god nok måte.

---

⁵ Kilder fra skandinaviske medier (DN.no), (dagbladet.no, 2014) (b.dk, 2014) (vg.no, 2014) (klartale.no, 2013)

Fagrelaterte definisjoner

Ekspløsjonsfarlig stoff og vare

I denne oppgaven skiller vi mellom termene eksplosjonsfarlig stoff, eksplosjonsfarlig vare, og sprengstoff som er en undergruppe av eksplosjonsfarlige varer.

Ekspløsjonsfarlig vare er en vare som helt eller delvis består av et eksplosjonsfarlig stoff, slik at det kan «*eksplodere eller forbrenne på eksplosjonsartet måte*» (Forskrift nr. 922/2002, § 1-3). Eksplosjonsfarlige varer er delt inn i hovedgrupper, hvor sprengstoff er en av disse.

Sprengstoff er en samlebetegnelse på alle eksplosiver som har en detonasjonshastighet på over 2000m/s. Blir sprengstoff omsatt/initiert riktig vil det detonere uansett om det er innesluttet eller frittliggende i motsetning til krutt som deflagrerer⁶ innesluttet og frittliggende.

Besittelse og oppbevaring

Narkotikalovgivningen skiller mellom oppbevaring⁷ og besittelse⁸. Skillet går på kvantum av type stoff, samt et tidselement, hvor oppbevaring krever tilgjengelighet over et lengere tidsrom. Lovbestemmelsene vi arbeider med i denne oppgaven benytter kun oppbevaring, men besittelse brukes ellers i brann- og eksplosjonsvernloven når det er snakk om fysisk tilgjengelighet og forføyelsesmulighet. Vi vil ikke skille mellom disse betegnelse, og bruker dem om hverandre.

Sprengstoffets fare- og skadepotensiale

Sprengstoff, av både den hjemmelagede og den kommersielle typen, har et stort farepotensiale. Dette potensialet gjelder både for ulykker og forsettlig bruk.

Farepotensialet i sprengstoff ligger i sprengkraften, men det er ulike momenter knyttet til hvordan denne sprengkraften kommer til funksjon. Den første er den åpenbare faren som ligger i den forsettlige eksplosjonen.

Det andre momentet er mindre åpenbart, og derfor kanskje enda skumlere, er at personer uten lovlig tilgang til og liten kunnskap om sprengstoff ikke tar hensyn til at sprengstoff og tenndmidler, som for eksempel elektriske fenghetter som er et primær⁹ eksplosiv, må lagres

---

⁶ Deflagrere er et uttrykk som brukes på rask forbrenning av et materiale, forbrenningen skjer utvendig på materialet fra sjikt til sjikt.

⁷ Straffeloven § 162, 1. ledd

⁸ Legemiddeloven § 24, 1. ledd

⁹ Primær eksplosiv er sprengstoff som brukes for å starte en detonasjon, meget følsomt for støt, trykk, friksjon og varme. (DSB, 2012, s. 13)

separat. Skulle det oppstå brann og disse to komponentene lå samlagret vil konsekvensen være full omsetning av sprengstoffet med fatale¹⁰ følger.

Det tredje faremomentet er knyttet til sprengstoffenes stabilitet. Kommersielt sprengstoff, både militært og sivilt, er i all hovedsak lagring- og håndteringssikre tertiære¹¹ eksplosiver. Det vil si at med riktig håndtering og oppbevaring er de ufarlige fram til de blir brukt. Men i denne kategorien finnes det også eksplosiver som over tid blir ustabile og farlige å håndtere. Et eksempel er eldre dynamitt, som inneholder nitroglyserin. Over tid, og under dårlige lagringsforhold, vil denne krystallisere seg og bli støt, friksjon og varmfølsom. Skulle en ufaglært person komme over noe slikt er farepotensialet ved håndtering enormt.

Denne ustabiliteten er et særlig farepotensiale ved HME. Disse sprengstofftypene kan lages av alt fra husholdningsartikler til mer rene kjemiske komponenter som kan kjøpes igjennom industrien. De fleste sprengstofftypene i denne kategorien er av den mer følsomme typen, dvs. at de er støt, trykk, friksjon og varmfølsom. Mesteparten av slik produksjon foregår i det stille inne i den enkeltes boenhet, eller andre mer eller mindre skjulte steder. Siden disse sprengstofftypene er så farlige å produsere og oppbevare, utgjør det i seg selv en stor fare for omgivelsene.

Nettopp på grunn av farepotensialet er bruken av sprengstoff, og all annen eksplosiv vare, godt regulert i lover og forskrifter. Hovedtyngden av reguleringene knyttet til dette feltet finner vi i brann- og eksplosjonsvernloven med tilhørende forskrifter. Her er hovedreglene for all lovlig tilgang til og håndtering av slike stoffer, både de som gjelder privatpersoner og foretak.

---

¹⁰ Hvitsen 2010 – bolighus gikk i luften under brann pga samlagring av sprengstoff og tennere i kjelleren.

¹¹ Tertiær eksplosiv er sprengstoff som normalt sett brukes som hovedladning (DSB, 2012)

Metode

Juridisk metode

Vi skal se på problemstillingen fra et juridisk perspektiv, og prøve å besvare den ved hjelp av juridisk metode ved å se hvilke muligheter politiet har til å forebygge.

Vi har tatt utgangspunkt i de rettsregler vi har ansett som mest relevant for problemstillingen. I hovedsak gjelder dette forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff (forskrift om eksplosjonsfarlig stoff), som er hjemlet i lov 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven), og noen utvalgte bestemmelser fra lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven). Dette da legalitetsprinsippet medfører at politiets inngrep i forbindelse med straffesak krever hjemmel i lov, jf Grunnloven § 96.

Det foreligger lite rettspraksis knyttet til problemstillingen. Rettspraksis er viktig for å presisere en lovs anvendelsesområde/dekningsområde/hva den rammer. Når rettspraksis ikke foreligger blir dermed forarbeider svært viktig for å gi et helhetlig bilde av rettsreglene (Boe, 1996, s. 143). Lovforarbeidene er ikke like omfattende innenfor alle områder som denne oppgaven skal se på. Da er det naturlig å falle tilbake på lovens ordlyd. Lovens ordlyd er særlig relevant innenfor strafferetten, jf Grunnloven § 96, og sånn sett blir ordlyden en avgjørende grense for hvor langt den rekker.

Vi ønsker dermed å se på mulighetene som ligger i den gjeldende retten slik den er nå, *de lege lata*, rundt ulovlig oppbevaring og besittelse av sprengstoff. Vi vil også se på mulige endringer i den relevante lovgivingen, *de lege ferenda*, særlig med et blikk gradering av straff med blikk på farepotensialet som ligger i sprengstoff (Boe, Grunnleggende juridisk metode - en introduksjon til rett og rettstenkning, 2011, s. 59). Vi vil også se på endringene den nye straffeloven fører med seg.

Forebyggende virkning ved straff

Et av hovedmålene med oppgaven er å se på om lovverket vi tar for oss er tilstrekkelig til hjelp med å forebygge lovbrudd som knytter seg til sprengstoff. Lie presenterer gjennom boken «*I forkant*» fire forskjellige metoder av forebyggende politiarbeid, hvor forskjellen ligger i hvordan man angriper kriminalitetsproblemet. I denne oppgaven ser vi på metoden

gjenopprettende rett, og fokuserer på straffens forebyggende effekt (Lie, 2011). Da må vi også stille spørsmålet hvorfor vi bruker straff.

Det er stor enighet om at «*samfunnet alltid har brukt straff*» (Andenæs, 1996, s. 9). Det å forby noe, eller si det er ulovlig, vil ikke ha noen nevneverdig virkning dersom det ikke er en konsekvens knyttet til en overtredelse. Dette gjelder også innad i en rangering av de ulike straffemulighetene lovgivingen gir. Andenæs skriver at også reaksjoner som samfunnstjeneste og betinget fengsel, vil bli uten mening uten at staten har reaksjonen ubetinget fengsel i bakhånd dersom vilkårene overtres (ibid, s. 37).

Men selv om det kan sies at bruken av straff er noe konstant, så har formene for straff og årsakene til den endret seg. Formålene med straff er mange, og kan varierer med art av overtredelse og ulike arter av straff. De to hovedretningene innen straffefilosofien er de absolutte straffeteoriene og de relative straffeteoriene. Førstnevnte straffer for å gjengjelde den onde handlingen, mens sistnevnte straffer for å forebygge nye lovbrudd (ibid., ss. 11-13). Disse gjenspeiles også i begrunnelsene for straff i den nye straffeloven fra 2005. Primært sett har da straffen en tredelt funksjon; individualpreventiv og allmennpreventiv (som dekker det forebyggende formålet), og å bidra til sosial ro ved at gjengjeldelsen av lovbruddet håndheves av staten og ikke av privat rettshåndhevelse. (Ot.prp.nr.90 (2003-2004))

Individualpreventiv virkning av straff

De individualpreventive virkningene av straff kan deles inn i tre kategorier. Den uskadeliggjørende virkningen, den avskrekkende virkningen, og den forbedrende virkning. (ibid., ss. 78-79)

Den uskadeliggjørende virkningen ligger i at gjerningspersonen midlertidig blir fysisk hindret i å begå nye lovbrudd. Denne delen av den individualpreventive virkningen av straff er derfor i hovedsak knyttet til frihetsberøvelse. (ibid., s. 78)

For at straffen skal få den avskrekkende virkningen må den framstå som en så negativ konsekvens at den domfelte avstår fra nye straffbare handlinger. Dette vil antakelig avhenge av straffens art og utmåling, og hvor inngripende den er i domfeltes liv, og av motivene for lovbruddet. Den avskrekkende virkningen vil være større på en rasjonelt tenkende gjerningsperson, enn på noen som handler i affekt.

Hvis straffen lykkes i å få en forbedrende virkning så er dette fordi den domfelte har tatt inn over seg og forstått at handlingen han har gjort var gal. Det er vanskelig å si om straffen har denne virkningen, men det er dette behandling i konfliktråd tar sikte på. (ibid., s. 79)

Allmennpreventive effekten av straffen

Den allmennpreventive effekten av straffen kan også deles inn i tre deler; den avskrekkende virkning, straffens kost/nyttevirkning, og den vanedannende og holdningsskapende virkningen. Alle disse virkningene knyttes til eksistensen av straffetrusselen, og hvordan den brukes. (ibid., s. 79)

Den avskrekkende virkningen i allmennprevensjon bygger på frykten for muligheten av straff. For at en slik avskrekkende effekt skal kunne inntre, kreves det at folk er klar over at straffebudet finnes, og at en overtredelse vil ha en konsekvens og hvilket omfang denne har. (ibid., s. 79). Dette glir over i kost/nyttevirkningen og Lies rasjonell-aktør teori, hvor en potensiell lovovertreder vil veie mulige konsekvenser og kostnader, opp mot en mulig vinning og nytte, og forhåpentligvis finne at den avskrekkende virkningen av straffen er for stor (Lie, 2011, s. 253).

Riksadvokat Tor-Aksel Busch skrev i en artikkel i 2002 at straff er samfunnets reaksjon på uønsket atferd, og at den ble anvendt på to typer handlinger. Disse er handlinger som oppfattes som moralsk klanderverdige, og handlinger som er moralsk nøytrale men hvor samfunnet bruker straff for å styre atferd. Skille mellom disse handlingene er noe diffust, siden oppfatningen av hva som er moralsk klanderverdig endres med tiden, og også som et resultat av lovgivingen. Denne endringen i oppfatning kalles den holdningsskapende- eller «*straffens moraldannende virkning*» (Busch, 2002, s. 373).

Drøfting

Reglens formål – forhindre ulykker og uønskede tilsiktede hendelser

Hvis en eksplosjon finner sted, kan konsekvensene av sprengningen alene være svært store, for ikke å nevne erstatningskrav og mulig straff som kommer i tillegg. Men når politiet finner sprengstoff før det har skjedd noe, gjerne i forbindelse med husransaking i narkotika saker, hva skjer da? Det blir selvfølgelig tatt hånd om, hvis vedkommende ikke har lov til å ha det. Men skjer det noe mer? Blir det etterforsket hvor det kommer fra, eller hva det skulle bli brukt til?

Vi vil se på reguleringene knyttet til oppbevaring og besittelse av sprengstoff i brann- og eksplosjonsvernloven, samt noen aktuelle lovhjemler i straffeloven av 1902. Disse reglene har som hovedformål å hindre «ulykker og uønskede tilsiktede hendelser», jf. brann- og eksplosjonsvernloven §1, altså forebygge at sprengstoffet blir brukt eller oppbevart på en farlig måte, enten det er forsettlig eller uaktsomt. Spørsmålet er om de bestemmelsene blir brukt, og om de har en strafferamme som virker forebyggende, både med tanke på gjentakelse og avskrekkelse for førstegangsovertredelse.

Dagens lovverk

Juridiske begrensninger

Ulovlig bruk og besittelse av eksplosiver blir regulert i flere straffebud både i straffeloven anno 1902, den nye straffeloven anno 2005, våpenloven og brann- og eksplosjonsvernloven. I denne oppgaven skal vi se nærmere på hvilke lovhjemler dette er og hvordan de faktisk blir brukt.

Vi begrenser lovhjemlene til de som direkte gjelder ulovlig oppbevaring og besittelse av eksplosiver. Vi kommer derfor ikke til å se på strl. §148, mordbrannparagrafen som også tar for seg sprengning, strl.§151 som omhandler uaktsomhet for §148, siden denne krever en form for aktiv handling utover oppbevaring. Hjemlene vi går inn på i straffeloven er §161 som omhandler straff for de som med hensikt å begå en straffbar handling anskaffer, tilvirker eller oppbevarer sprengstoff, og §352 som omhandler uforsiktig adferd med eksplosiver som er egnet til å volde fare for andres liv eller helbred. I tillegg vil vi se på de delene av brann- og eksplosjonsloven med tilhørende forskrifter som er relevante for vårt tema.

Vi valgt ikke å ta med straffeloven §147a-d, eller §152a, selv om disse er beslektet med §161. At sprengstoff kan bli og blir brukt til terroraksjoner verden over, har vi allerede nevnt i oppgavens innledning. Vi har likevel valgt å fokusere på de mildere bruksformene, for å hindre at oppgaven skal bli for omfattende.

Fokus for oppgaven vil være sprengstoff, slik det er definert ovenfor, og ikke alle former for eksplosiver. Det er sprengstoff som er det største problemet, siden dette har størst farepotensialet.

Brann- og eksplosjonsvernloven

Grunnreglene for oppbevaring av eksplosiver finnes i forskrift om eksplosjonsfarlig stoff, som er hjemlet i brann- og eksplosjonsvernloven. Formålet til både loven og forskriften er å minske risikoen for «ulykker, samt uønskede tilsiktede hendelser», jf. brann- og eksplosjonsvernloven § 1, som har å gjøre med brann eller eksplosjoner. Den opprinnelige ordlyden dekket bare ulykker, så «uønskede tilsiktede hendelser» ble tilføyd senere (Ot.prp.nr.65 (2008-2009), s. 34). I begrepet uønsket tilsiktet hendelse ligger at noen bevisst skaper en hendelse som er uønsket sett fra et samfunnsperspektiv.

Forskriften er særlig rettet mot «enhver håndtering av eksplosjonsfarlig stoff», og er dermed mer relevant for vårt tema i denne oppgaven enn loven selv. Gjennom forskriften kommer det tydelig fram at all form for håndtering av eksplosiver er strengt regulert. Den gir dessuten inntrykk av å være myntet mest på foretak som har, eller ønsker å ha, en lovlig befatning med eksplosiver. Den delen som er relevant med tanke på vår problemstilling er § 7-1, om tillatelse til oppbevaring.

Hovedregelen er at «den som skal oppbevare eksplosiv vare må ha tillatelse»¹², og foregående paragrafer viser hva som må til for og å få en slik tillatelse, og hvem som kan gi den.

Eksplosiv vare er som tidligere forklart et videre begrep enn sprengstoff, og unntakene i § 7-1, 3. ledd gjelder ikke for sprengstoff. Også tilvirkning av sprengstoff krever særlig tillatelse, jf §§ 6-1 og 6-2, og annet erverv likeså, jf § 8-1. Heller ikke unntakene om erverv uten tillatelse gjelder sprengstoff, kun andre former for eksplosive varer. Altså er all befatning med sprengstoff ulovlig såfremt det ikke er ervervet med tillatelse. Dersom politiet kommer over sprengstoff under unormale omstendigheter må det sies å foreligge rimelig grunn til å etterforske, jf lov 22. mai 1981 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 224, all den tid regelverket for erverv og oppbevaring er meget strengt. Politiet må i slik

---

¹² forskrift om eksplosjonsfarlig stoff, § 7-1, 1.ledd

etterforskning sørge for å få fremlagt dokumentasjon på lovlig erverv og oppbevaring gjennom tillatelser. Dersom så ikke foreligger, foreligger objektivt sett en overtredelse, jf forskrift om eksplosjonsfarlig stoff § 7-1. Straffekravet i brann- og eksplosjonsvernloven er forsett og uaktsomhet, og fokus i den videre etterforskning bør derfor rettes her.

Straffetrusselen for denne overtredelsen ligger i brann- og eksplosjonsvernloven § 42, som rammer både forsettlig og uaktsom overtredelse, og har en strafferamme på bøter eller fengsel inntil tre måneder. Slik som loven står i dag er det ingen strengere alternativer, eller gradering av straff i brann- og eksplosjonsvernloven. Dermed skal denne rammen dekke alle overtredelser, uavhengig av kvanta eller type sprengstoff.

Alle de syv dommene vi har funnet hvor noen er blitt dømt for oppbevaring av sprengstoff, altså overtredelse av forskrift om eksplosjonsfarlig stoff § 7-1, har til felles at overtredelsen ikke står alene. De aller fleste av disse er kombinert med en overtredelse av narkotikalovgivningen. I og med at vi ikke har kommet over et eneste tilfelle hvor noen er idømt straff for kun oppbevaring av sprengstoff, er det vanskelig å si noe om straffeutmålingen for dette forholdet alene. Likevel virker det som om straffen for dette bare er en liten notis i en samlet dom, der narkotikaovertredselsene synes å veie tyngst.

Straffeloven §352

Av bestemmelsene i straffeloven er det kanskje § 352, 1. ledd, den som ligner mest på bestemmelsene i brann- og eksplosjonsvernloven. Den omfatter *«forfærdigelse, bruk, oppbevaring eller behandling»*, og dekker dermed alle former for håndtering. Det stilles ingen krav til om sprengstoffet er lovlig eller ulovlig ervervet, men stiller til gjengjeld et krav til at man ved sin håndtering av sprengstoffet *«gjør sig skyldig i uforsiktig Adfærd»* som er egnet til å *«volde fare for andres liv og helbred»*. Dermed har denne bestemmelsen et noe annet virkeområde enn det rene oppbevaringsforbudet i forskrift om håndtering av eksplosjonsfarlig vare. Straffeloven § 352, 1.ledd, vil ikke ramme oppbevaring av ulovlig ervervet sprengstoff, så lenge det oppbevares på en forsvarlig måte. Derimot vil oppbevaring av lovlig ervervet sprengstoff som oppbevares uforsiktig rammes av bestemmelsen.

Strafferammen for 352, 1. ledd, er bøter eller fengsel i inntil 3 måneder, med 2. straffalternativ som åpner for fengsel inntil 1 år. Dette strengere alternativet rammer noen særlig farlige former for omgang med skytevåpen eller sprengstoff, som å *«avfyre, antenne eller på annen måte bruke»* sprengstoff. Gjennomgang av over 50 tilgjengelige dommer hvor

denne paragrafen har blitt anvendt viser at den særlig er blitt brukt når overtredelsen består i å avfyre skarpe skudd med skytevåpen, jf. § 352, 1. ledd, 2. straffalternativ. Dermed benyttes bestemmelsen svært lite på overtredelser som omhandler sprengstoff, selv om den åpner for dette.

Når det kommer til oppbevaring av sprengstoff har vi ikke funnet at loven har blitt anvendt til dette, etter at brann- og eksplosjonsvernloven med forskrifter trådte i kraft i 2002. Det kan dermed se ut som denne bestemmelsen ikke lenger er aktuell når det kommer til oppbevaring eller annen håndtering av sprengstoff. Siden bestemmelsen dessuten har samme strafferamme som brann- og eksplosjonsvernloven, og overtredelser av begge er å anse som forseelser, kan det virke som om brann- og eksplosjonsvernloven har erstattet straffeloven § 352 når det kommer til overtredelser hvor sprengstoff er involvert. Deler av denne loven videreføres ved innføringen av den nye straffeloven, og disse diskuteres senere.

Straffeloven §161

En av straffelovens bestemmelser som åpner for strengere straff for befatning med sprengstoff, er straffeloven § 161. Selv om loven omhandler alle former for befatning med sprengstoff, også oppbevaring, er den ikke like lett anvendelig som de tidligere omtalte bestemmelsene. Lovens første ledd lyder som følger:

«Med fengsel inntil 6 år straffes den som i hensikt å begå en forbrytelse, anskaffer, tilvirker eller oppbevarer

- a) skytevåpen, våpendeler, ammunisjon eller sprengstoff, eller*
- b) bestanddeler, utstyr eller andre gjenstander som alene eller samlet er av vesentlig betydning for å tilvirke eller anvende⁴ gjenstander som nevnt i bokstav a.»*

Subjektivt overskudd

I første punktum ligger altså et krav om subjektivt overskudd, der personen som overtrer normen i bestemmelsen må gjøre det i den «hensikt å begå en forbrytelse». Dermed vil oppbevaring av sprengstoff i seg selv ikke være nok, siden hensikten om bruk til en forbrytelse må også kunne bevises.

Ved arbeidet med den nye straffeloven ble det foreslått å ikke videreføre § 161, og en av grunnene til dette var nettopp at straffbarheten avhenger for mye av «*gjerningspersonens sinnelag*» (Ot.prp.nr.8 (2007-2008), s. 255). Størstedelen av § 161 ville bli dekket opp i den

nye straffeloven §§190 og 191, «samtidig som man skjærer klar av problemene med å bevise en hensikt om å begå forbrytelser». (Ot.prp.nr.8 (2007-2008), s. 255)

Redskap vs. utstyr i lovens forstand

Når det gjelder alternativet i lovens bokstav b), har denne nylig blitt endret. I oktober 2012 behandlet Borgarting lagmannsrett en anke (LB-2012-40854) som blant annet omhandlet straffeloven § 161. Spørsmålet var hvorvidt kjemikalier til fremstilling av bomber, her aceton og hydrogenperoksid, kunne anses som «særlig utstyr for å tilvirke eller anvende» sprengstoff, som da var ordlyden i bokstav b) (LB-2012-40854). Tidligere hadde loven omhandlet «redskap», istedenfor «utstyr», og retten mente kjemikaliene ikke kunne regnes som utstyr siden dette heller impliserer et verktøy av noe slag. Dermed kunne ikke denne hendelsen rammes av § 161 slik den sto da. (LB-2012-40854)

Med den daværende versjonen av loven dekket straffebudet å «anskaffe, tilvirke eller oppbevare» særlig utstyr for å tilvirke sprengstoff, men ingrediensene til et av de vanligste hjemmelagede sprengstoffene i Norge, TATP¹³, ville selv i kombinasjon ikke falle inn under slikt «utstyr». Endringen av denne loven ble foreslått for stortinget våren 2013 (Prop.131 L (2012-2013), ss. 87-88), altså kort tid etter domsavgjørelsen som er nevnt over. Vi ser dette som et tegn på at lovgiver er blitt bevisst på at dagens lovverk ikke holder tritt med utviklingen innen sprengstoffsaker.

Med den nåværende versjonen av loven dekkes ikke bare oppbevaring av sprengstoff i seg selv (alternativ a), men også oppbevaring av «bestanddel, utstyr eller andre gjenstander» som kan brukes til å fremstille sprengstoff. Forarbeidene presiseres at denne endringen skal gjøre at kjemikalier som samlet sett kan brukes til å framstille bomber også skal dekkes av loven (Prop.131 L (2012-2013), s. 87). Ved dette virker det som om lovgiver har fanget opp et viktig moment i utviklingen av trusselbildet, og prøvd å forebygge dette.

Anvendelse

§ 161 stiller ingen krav til hvor sprengstoffet eller komponentene kommer fra, og rammer derved både de med ulovlig og lovlig tilgang så lenge hensikten stemmer overens med kravet i 1. ledd, 1. punkt.

Strafferammen i § 161, 1. ledd, er gitt som fengsel inntil 6 år, med en mulighet for fengsel i inntil 10 år etter 2. ledd. For at den høyere strafferammen skal kunne benyttes må det

---

¹³ TATP er et av de vanligste hjemmelagede sprengstoffene i Norge. Det er svært sensitivt både for friksjon, trykk, varme og slag, og er i Norge best kjent fra Grorudsaken i 2005, hvor en ungdom ble drept og en annen hardt skadet.

foreligge enten «*særdeles skjerpene omstendigheter*», eller forbrytelsen som dekkes av det subjektive overskuddet må ha en strafferamme på fengsel i 10 år eller mer. Hva som ligger i særdeles skjerpene omstendigheter fremgår ikke av loven, men forarbeidene antyder at den «*formentlig først og fremst [vil] få betydning ved organisert kriminalitet og terrorvirksomhet*» (Ot.prp.nr.58 (2001-2002), s. 26).

Vår gjennomgang av over 20 dommer hvor § 161 har kommet til anvendelse, viser at det store flertall av disse sakene dreier seg om våpen. For de dommene som omhandler sprengstoff, er det et fellestrekk hos de fleste at personen enten allerede har benyttet deler av sprengstoffet, eller har anskaffet det for noen andre og dermed dømmes for medvirkning etter 3. ledd. Vi tenker dette henger sammen med kravet til hensiktsforsett, og vanskeligheten i å bevise dette.

Står straffen i forhold til farepotensialet?

I forbindelse med at det kom en endring i lov 9. juni 1961 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenlov) i 2001 ble strafferammene av loven gjennomgått, og utvalget kom med tydelige merknader mot den daværende strafferammen. I likhet med brann- og eksplosjonsvernloven og straffeloven § 352, lå denne rammen på bøter og fengsel inntil 3 måneder. De poengterte at «*den preventive effekten av dagens strafferamme [anså] utvalget for minimal, om noen i det hele tatt*» (Ot.prp.nr.74 (1996-1997), s. 26).

Utvalget mente at denne strafferammen ikke sendte de riktige signalene om alvor og farepotensialet i lovovertrædelsene, og mente at dette særlig var viktig med tanke på «*ulovlig erverv og besittelse av skytevåpen*». Med bakgrunn i kriminalitetsutviklingen mente utvalget at faren for at skytevåpen ble benyttet, særlig i de organiserte kriminelle miljøene, var stor, og at det daværende straffenivået ikke hindret anskaffelse av våpen i disse miljøene (Ot.prp.nr.74 (1996-1997), s. 26). Argumentet som ble brukt om farepotensialet ved overtrædelser av våpenloven, gjelder i svært høy grad også overtrædelser av brann- og eksplosjonsvern loven når det er snakk om besittelse av sprengstoff, siden sprengstoff også har et stort, om ikke større, fare- og skadepotensial.

Utvalget foreslo dessuten en gradering av straff, som tok hensyn til «*overtrædelsens alvor og grovhet*», etter samme prinsipp som brukes ved narkotikalovbrudd. Justisdepartementet var enig i at en slik form for gradering kunne anvendes, og mente da at vurderingen for hva som ble grovt blant annet burde gå på hvilken våpentype det var snakk om, altså «*våpenets farlighet*», og hvor stort kvanta, i tillegg til i hvilke miljøer disse våpnene befant seg. Utvalget mente at allerede «*to eller flere skytevåpen*» kunne gjøre overtrædelsen til grov.

De hensyn som forarbeidene tar opp i vurderingen av alvorlighet, må også kunne benyttes ved funn av sprengstoff. En slik gradering vil i større grad åpne for å justere straffeutmålingen etter alvorlighetsgrad og farepotensial, samtidig som det vil kunne gi en antydning til hvilken utmåling som er passende for overtredelsen. Denne problemstillingen vil vi komme nærmere inn på senere i oppgaven.

Utvalget foreslo å øke strafferammen for formalovertredelser til bøter og fengsel inntil 6 måneder, for å åpne for en mulighet til pågrep etter straffeprosessloven § 171. Videre mente de at, grove overtredelser burde straffes med fengsel inntil 4 år, og særlig grove overtredelser inntil 6 år. Justisdepartementet sa seg enige i at den tidligere strafferammen ikke fanget opp bredden i overtredelser av denne loven, selv om de ikke uforbeholdent var enige i den foreslåtte utmålingen. De vurderte at den strengeste rammen for overtredelser av våpenloven burde holdes til 4 år. (Ot.prp.nr.74 (1996-1997))

Problemet ved at loven slik den var ikke dekket bredden av overtredelser, er det samme som man støter på i brann- og eksplosjonsvernloven. Loven favner svært vidt, og det er tidvis vanskelig å se at tørrkok av en kjele og ulovlig oppbevaring av sprengstoff burde favnes av samme straffebestemmelse. Selv om begge har et stort farepotensiale, burde det være en klart strengere ramme for oppbevaring av sprengstoff. Denne typen overtredelse er i all hovedsak forsettlig, og kan dessuten være svært skadelig selv om det kun dreier seg om små kvantum.

Forebyggende effekt ved dagens strafferammer

Om man drar dette tema videre til oppbevaring og besittelse av sprengstoff, hvor strafferammen i all hovedsak var lik som i den tidligere våpenloven, så er ikke den avskrekkende effekten særlig stor her heller, hverken på et individualpreventivt eller allmennpreventivt nivå. Siden strafferammen man beveger seg innenfor er bøter eller fengsel inntil 3 måneder, og dette skal dekke alt fra oppbevaring av noen få gram til over 100 kg, kan en normalovertredelse umulig straffes strengt etter dagens lovverk. Med en slik strafferamme vil heller ikke kost/nytteavveielser, som diskutert tidligere, gi noen ønsket forebyggende effekt.

Under dagens praksis vil alle funn bli beslaglagt og destruert, og det virker som den største forebyggende effekten av dette er en inkapasiterende effekt, ved at man fjerner sprengstoffet (Fredriksen, 2011). I mangel av fengselsstraff kan dette ansees som en uskadeliggjørende forebyggende virkning, men effekten er ikke på langt nær stor nok.

Hvis man ser på strafferammene rundt oppbevaring av sprengstoff og sammenligner denne med for eksempel narkotikaforbrytelser, ser det ikke ut til at dagens strafferammer står i forhold til skadepotensialet og alvorligheten ved forbrytelsen.

Hvis en person blir tatt med 5 g heroin og 5 kg dynamitt, er det heroinet som åpner for den strengeste straffen, siden straffeloven § 162, 1. ledd, åpner for fengsel i inntil 2 år.

Narkotikabruken skader i første rekke kun brukeren selv, men oppbevaring av sprengstoff har et stort farepotensiale også for andre enn personen som er i besittelse av det. Om man ser på alvorligheten av overtredelsen på den måten, virker dagens strafferammer å være svært lite konsekvente.

I narkotikalovgivningen er alt fra besittelse av en brukerdose til oppbevaring av mange kilo regulert, med en stigende strafferamme etter kvanta. En slik rangering finnes ikke etter dagens lovverk når det gjelder sprengstoff. Uten å kunne bevise forbrytersk hensikt vil all oppbevaring, uansett mengde, kun rammes av brann- og eksplosjonsvernloven med strafferamme på inntil 3 måneder.

De lege ferenda

Etter å ha sett på dagens lovverk og rettspraksis er det betimelig å spørre seg om det er mangler eller hull i lovverket.

Kommentar fra politiets bombegruppe

I en samtale med lederen for Politiets bombegruppe, politioverbetjent Thorbjørn Silseth, kommer det frem at bombegruppen flere ganger har uttrykt sin bekymring rundt de lave strafferammene rundt ulovlig besittelse og oppbevaring av sprengstoff. I de årlige dialogmøtene mellom spesialseksjonen ved Oslo politidistrikt og Politidirektoratet har bombegruppen tatt opp dette gjentatte ganger, og det er ytret ønske om at det blir sett på lovverket og mulighetene for å få oppjustert strafferammene.

Bombegruppen er også av den oppfatning at bevisbyrden for å straffe noen for overtredelse av straffeloven §161 er for streng og derfor sjelden blir brukt. De fleste sakene som bombegruppen har vært involvert i har endt med en tiltale som baserer seg på andre lovovertridelser. Overtredelsene relatert til ulovlig besittelse og oppbevaring av sprengstoff kommer sjelden med i straffeutmåling og blir ofte ikke med i dommen.

Gradering av straff mht. mengde, hvor og type sprengstoff

Formålet med straff innen dette domenet er som tidligere nevnt å virke forebyggende mot nye lovbrudd. Ønsket er at befolkningen må forstå farepotensialet i sprengstoff, og se det som uakseptabelt å ha ulovlig omgang med det.

Som nevnt over ble det i våpenloven foreslått en regulering av straff etter hvor alvorlig overtredelsen var, hvor alvorlighetsgraden særlig berodde på farepotensialet, og noen av disse ble innført. En slik inndeling av straffenivå mener vi også vil være fordelaktig i sprengstofflovgivingen. Vurderingen av alvorlighetsgrad kunne da bli vurdert etter type sprengstoff, mengde og sted for oppbevaringen, og åpne for strengere straffer dersom overtredelsen var over en viss alvorlighetsgrad slik det gjøres i dagens narkotikabestemmelser.

Egen forskrift for sprengstofforbrytelser

For å få til en slik vurdering av farepotensialet ved det enkelte sprengstoff og også for å fange opp nye sprengstoff, ville det være nødvendig med en forskriftsregulert liste lignende narkotikaforskriften. Vurderingen av sprengstoffets farepotensial ligger ikke kun i dets art og mengde, men også i plasseringen. Et funn i en leilighet i en boligblokk, og et funn av samme

stoff og mengde i en låve på landet, har ulikt potensial. Her tenker vi en liknende vurdering av den som gjøres i straffeloven § 148, hvor en vurderer om tap av menneskeliv og skade «lett kan forårsakes». I tillegg kan det være aktuelt å åpne for straffeskjerpelser dersom overtrederen har tilknytning til kriminelle miljøer.

Helhetsvurdering rundt forskjellige faktorer

En vurdering av hvilket straffalternativ en overtredelse rammes av, må bli en helhetsvurdering av de overnevnte faktorene. Eksempelvis vil 1 kg dynamitt inne i en leilighet på 60 m² kunne blåst ut de fleste dørene og vinduene, og personer i leiligheten ville blitt hardt skadd og potensielt omkommet. Jo nærmere 5 kg man kommer dess større er skadepotensialet, og en slik leilighet som beskrevet ville blitt totalt ødelagt, og alle i leiligheten ville mest sannsynlig omkommet. I tillegg er det overveiende sannsynlig at andre leiligheter i umiddelbar tilknytning ville blitt ødelagt til en viss grad, samtidig som personer som oppholder seg i områder rundt leiligheten ville kunne omkommet eller bli hardt skadd.

Grunnen for at følgene blir så store inne i et bygg er trykkoppbyggingen som skjer. Siden bygget er relativt tett, og eneste utvei er vinduer og dører, vil ikke trykket slippe raskt nok ut. Trykket vil ødelegge konstruksjoner i bygget, også en rivningseffekt. Situasjonen ville vært helt annerledes hvis samme mengde ble omsatt ute i det fri.

Spesielle tilfeller rundt HME

Når det gjelder HME, som TATP, ser vi for oss at man ville bli straffet allerede ved å ha den riktige kombinasjonen av ingredienser, som hydrogenperoxide, aceton og syre. Etter endringene som kom i både den gamle og nye straffeloven i 2013, åpner loven for straff for slik oppbevaring, men med forbehold om at hensikt om å begå en forbrytelse kan bevises.

Man kan si at besittelse av komponentene ikke i seg selv peker i en retning av å skulle utføre noe straffbart, og det kan være riktig. På den annen side er HME relativt enkelt å lage om man først har tilgang på ingrediensene og oppskrifter, og dette kan man lett finne på youtube eller andre steder på internettet. Derfor kan det argumenteres med at skrittet fra å ha komponentene til å lage sprengstoff av dem er svært kort. Dessuten er det svært farlig å lage TATP, og man utsetter derfor både seg selv og andre allerede i denne prosessen. Stoffet er ustabil, og oppbevares ikke lenge før bruk siden det kun har en holdbarhet på noen få dager (TATP tutorial, 2013). På grunn av farepotensialet, og sannsynligheten for bruk i nær fremtid, burde derfor oppbevaring av det ferdige produktet rammes direkte av strengere straffalternativ.

Med tanke på farepotensialet i de ulike sprengstoffene, og stabiliteten eller ustabiliteten knyttet til dem, vil det være naturlig med en differensiering mellom dem som speiler dagens narkotikalovgivning. Ved oppbevaring av 15g heroin vil man kunne rammes av straffeloven § 162, 2. ledd, mens det kreves 1 kg hasj for å oppnå det samme.

Strafferammer i lys av farepotensialet

Når det kommer til strafferammer på dette område mener vi dette bør bygge på farepotensialet ved overtredelser, og modelleres etter strafferammen rundt for eksempel oppbevaring av våpen. For at bestemmelsene skal få ”den nødvendige signaleffekt og preventive virkning”, ble forslag fremmet om at bæring av våpen på offentlig sted burde ha en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 2 år (Ot.prp.nr.74 (1996-1997)), at grove overtredelser av våpenloven burde straffes med fengsel inntil 4 år, og særlig grove inntil 6 år.

Siden farepotensialet i sprengstoff selv i små mengder er vel så stort som skytevåpen, mener vi at oppbevaring av selv små kvanta også burde ha en strafferamme på bøter og fengsel inntil 2 år. Vi ser for oss en økning til fengsel inntil 6 år for grovere tilfeller, og inntil 15år på særlig grove. Her har man et relativt stort spenn innenfor hvert ledd hvor man ut ifra hvor, når, hvordan og i hvilke omstendigheter lovbruddet skjer kan vurdere formildende og skjerpene omstendigheter, samtidig som de ulike straffalternativene gir føringer for alvoret i de ulike overtredelsene.

Hovedformålet må som tidligere nevnt være å sende signal til samfunnet og befolkningen om farepotensialet og alvoret i forbrytelser med sprengstoff, for å få den nødvendige allmennpreventive effekten slik lovgiver har identifisert i forarbeidene til lovendringen i våpenloven.

Ufrivillig ulovlig besittelse og oppbevaring

Ved skjerpning av strafferammene til våpenloven var riksadvokaten uenig i at straffen for formalovertredelser skulle økes fra 3 måneder. Mange slike overtredelser ville for eksempel gjelde overtakelse av våpen ved arv, og manglende ervervstillatelse (Ot.prp.nr.74 (1996-1997)). Denne problemstillingen møter vi også når det kommer til sprengstoff. Personer som arver for eksempel gårder hvor sprengstoff har vært lovlig i bruk har i dag et problem når de ønsker å levere inn slikt. I 2010 vedtok DSB å legge kostnadene for håndtering av eksplosiver ned på finner/eier. Dette resulterte i mange bekymringsfulle løsninger som at sprengstoff og tenmidler ble kastet på søppelfyllinger, i skogen og søppelkasser.

I en rapport skrevet på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet av en arbeidsgruppe bestående av personer fra forsvaret, politiet og DSB i 2012 drøftes problemstillingen og man er tydelig klar over konsekvensene av dagens praksis.

«Det er i utgangspunktet kun de eierløse eksplosivene det offentlige bærer kostnadene med tilintetgjøringen av. En streng praksis på dette kan medføre at en som ønsker å kvitte seg med eksplosive varer, velger å gjøre dette på en annen måte enn å følge regelverket, fordi de da risikerer å måtte betale for tilintetgjøringen. Varene kan i stedet bli hensatt eller dumpet, og komme i urette hender.» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012, p. 88)

Arbeidsgruppen sier at det må bli enklere å bli kvitt eksplosiver som man ufrivillig har kommet over, og at det offentlige må bære kostnadene med tilintetgjøringen.

En slik endring, der samfunnet har en enkel praksis for privatpersoner til å kvitte seg med eksplosiver de ikke har lov til å ha, vil også gjøre håndhevelsen av straffebestemmelsene enklere. Med en enkel mulighet for å kvitte seg med sprengstoff på lovlig måte, blir det ikke lenger noen formildende omstendigheter for hvorfor personer ulovlig oppbevarer sprengstoff.

Dersom en slik endring finner sted, må det opplyses om dette noe tid før ikrafttredelse, og det burde i den forbindelse gis et midlertidig sprengstoffamnesti på lik linje med tidligere aksjoner, betalt av det offentlige. Dette burde organiseres av politiet, forsvaret og DSB i fellesskap.

Etter ikrafttredelse bør det ikke medføre verken kostnader eller mulighet for straff hvis en person av eget initiativ melder ifra til politiet om besittelse av sprengstoff. Dermed vil man ikke lenger ha noen legitim grunn til å være i besittelse av ulovlig sprengstoff.

Møter den nye straffeloven ønskene for endring

Straffeloven 2005 med varslet ikrafttredelse 1. oktober 2015 inneholder en del endringer på dette feltet. Endringene er positive sett i forhold til de momentene vi tidligere har diskutert ifm. dagens lovverk, og mangel på strafferammer med forebyggende effekt. I den nye loven er det i hovedsak snakk om fem lovhjemler som omhandler bruk, besittelse og befatning med eksplosiver, men vi har mest fokus på §§ 190 og 191.

Ny straffelov § 188

Den nye straffeloven §188 tar for seg uforsiktig omgang med skytevåpen eller eksplosiver. Denne lovhjemmelen er i hovedsak en videreføring av gjeldende straffelov § 352, 1. ledd. I tillegg til en modernisering av språket, har alternativet «*annet eksplosjonsfarlig stoff*» blitt tatt med inn i loven. Denne endringen ble foreslått for at også «*stoff som benyttes i såkalte hjemmelagde bomber skulle omfattes*» (Ot.prp.nr.8 (2007-2008), s. 345). Denne endringen mener vi er svært positiv med tanke på at det i straffeloven av 1902 kun er § 161 som rammer besittelse av komponenter til HME, og den nye bestemmelsen vil være lettere å anvende da den ikke krever noe særskilt subjektivt overskudd. Her er også strafferammen økt fra gjeldende 3 måneder fengsel, til inntil 1 år.

Ny straffelov §§ 190 og 191

Den største og kanskje viktigste endringen som er gjort i straffelov av 2005 er to nye paragrafer som var ment og erstatte straffeloven (1902) §161, som opprinnelig ikke var tenkt videreført. Dette er §§190 og 191 i den nye straffeloven, og tar for seg «*ulovlig*» og «*grov ulovlig*» befatning med eksplosiver. Verken §§190 eller 191 har noen parallelle bestemmelser i dagens lovverk, og vi mener at dette er et godt steg i riktig retning for å dekke det tomrommet som har vært i loven tidligere. Begge åpner for betraktelig strengere straff, henholdsvis 2 og 6 år fengsel, og dette gir også en antydning på at strafferammene skal virke forebyggende i seg selv. I motsetning til dagens § 161, krever denne bestemmelsen ingen «*hensikt om å begå en forbrytelse*», og kan dermed ramme en ren ulovlig oppbevaring uten å støte på de tidligere nevnte problemene ved et slikt hensiktskrav.

I forarbeidene står det også om viktigheten i å kunne skille mellom formalovertredelsen i særlovgivningen og straffeloven. Derfor skal det klart komme frem av både §190 og §191 at disse gjelder grove eller gjentatte overtredelser, blant annet slike som har tilknytning til kriminell virksomhet. I vektleggingen av hva som er grovt framgår det av lovteksten i § 191 at det særlig «*hvilken type og hvor stort omfang*» det er snakk om, og om det er «*andre*

grunner» til at det er farlig. Denne vurderingen gjenspeiler i høy grad vår tidligere diskusjon om hva som utgjør farepotensialet og grovheten i en overtredelse. Om overtredelsen ansees som liten, her nevnes eksempelvis ulovlig anskaffelse av skytevåpen ved arv, skal den rammes av særlovgivningen. (ibid., s. 257)

Forarbeidene mener den vesentlige skjerpingen av strafferammene var nødvendig for å gjenspeile overtredelsenes grovhet, og at det på bakgrunn av dette *«også bør foretas en viss skjerping i det alminnelige straffutmålingsnivået»*, altså en bedre utnyttelse av de strafferammene som finnes, men gir ikke noe konkret nivå. (ibid., s. 259).

Ny straffelov §§191a og 191b

Når det kommer til § 191a i den nye straffeloven er den en videreføring av gjeldende straffelov §161, 1. ledd. Opprinnelig var denne paragrafen ikke tenkt videreført i det nye lovverket, men ble etter anbefaling fra blant annet 22. juli kommisjonen tilføyd i 2013. Deres begrunnelse var at den nye straffeloven ellers kun ville ramme ulovlig tilgang til sprengstoff, og ikke dem som hadde lovlig tilgang men onde hensikter (Gjørvi kommisjonen, 2012, s. 392). Endringen i ordlyden av den gjeldende § 161, som er diskutert tidligere, ble også videreført. §191a har en strafferamme på fengsel inntil 6 år, og §191b gir straffeskjerpene alternativer til bestemmelsen med en ramme på fengsel i inntil 10 år.

En positiv endring for feltet

Ikrafttreddelsen av lov om straff av 2005 vil i våre øyne medføre en svært positiv endring på feltet, som åpner både for en videre håndheving og også strengere reaksjoner av overtredelser forbundet med sprengstoff. Dette forutsetter dog at disse mulighetene blir benyttet, og rettsvesenet følger opp lovgivers anbefalinger.

Vi mener dette vil virke positivt på det forebyggende aspektet ved lovgivingen. Lovgiver sier selv i forarbeidene at både strafferammene og de nye paragrafene er ment å synliggjøre at dette er viktige områder og at befatning med sprengstoff, på lik linje med våpen, skal straffes hardt da dette er særlig samfunnsskadelig kriminalitet. Dette kommer til syne ved å tilføre nye paragrafer, samt økningen i strafferammene. Endringen er særlig positiv ved de alvorlige tilfellene hvor man tidligere stort sett havnet på §352 eller brann og eksplosjonsvernloven med 3 måneder og forseelse, hvor det nå er gitt rom for å straffe med fengsel inntil 6 år uten å bevise forbrytersk hensikt.

Konklusjon

I denne oppgaven har vi sett på og snakket om lovverket rundt besittelse og oppbevaring av eksplosiver, og da nærmere bestemt sprengstoff. Dette har vi gjort for å se på hvordan lovverket kan brukes, og hvordan strafferammene for ulovlig oppbevaring av eksplosiver bidrar til å forebygge uaktsom og forsettlig bruk av sprengstoff. Vi har kommet fram til at strafferammen i dagens lovverk ikke lar seg bruke på en tilstrekkelig måte for å oppnå dette.

Vår tilnærming har vært å se på hva som skjer med Ola Nordmann hvis det for eksempel under en husransakelse etter narkotika også blir funnet sprengstoff? Lovverket i dag gir ikke politiet i noen særlig grad muligheter til å straffe noen ved en slik oppbevaring. For å straffe noen utover mulighetene i brann- og eksplosjonsvernloven, må politiet etter dagens lovverk bevise at gjerningspersonen hadde til hensikt å bruke det til en forbrytelse. Hvis en slik hensikt ikke kan bevises, kan heller ikke overtredelsen straffes strengere enn tillatt innenfor rammene av bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

Ut fra den sparsomme rettspraksis som foreligger på dette området er det få som blir tiltalt og straffet for de overtredelsene som krever en hensikt om en forbrytelse av noe slag, som for eksempel etter strl. § 161. Dette henger sammen med vanskelighetene ved å bevise en slik hensikt.¹⁴ Denne situasjonen blir bedret betraktelig ved ikrafttreddelsen av den nye straffeloven av 2005, da denne åpner for strengere straffer for overtredelser knyttet til sprengstoff uten det overnevnte hensiktskravet. Dette har blitt fjernet nettopp på grunn av vanskelighetene med å dømme noen etter den nåværende ordlyden av blant annet straffeloven § 161.

Under dagens praksis kombineres overtredelser av bestemmelsene rundt sprengstoff nærmest alltid med andre overtredelser, og svært ofte med narkotikaovertrædelsene. Ved en utmåling av straff synes det å være narkotikaforbrytelsene som veier tyngst, noe vi mener gjenspeiler farepotensialet ved sprengstoffovertredelsene svært dårlig. At lovgiver også ønsker å trekke frem dette farepotensialet, og alvorligheten ved denne type overtredelser, synes tydelig både i ordlyden og forarbeidene til den nye straffeloven.

Med de strafferammene som følger av dagens lovverk, vil ulovlig oppbevaring av sprengstoff klassifiseres som en forseelse. Konsekvensene av en overtredelse av dagens regler, som begrenses av strafferammene, gir ikke straffen den ønskede forebyggende effekten, verken på et individualpreventivt eller allmennpreventivt plan. En av tingene vi mener mangler i dagens

---

¹⁴ jf. domsavsigelse mot eldre mann i Hedmark 2007 (LE-2007-166741, 2008)

lovverk er strafferammer som tar i betraktning hva som er blitt oppbevart, og hvor farlig dette er utfra kvanta, sprengstofftype og lokasjon. Den nye straffeloven § 191 åpner for en slik grovhetsvurdering, hvor både mengde, type og «andre grunner» tas med i vurderingen.

Med et slikt system vil det være mulig å gjøre forskjell på å oppbevare 50kg sivilt sprengstoff i en låve på landsbygda, langt i fra andre mennesker, og å oppbevare samme kvantum i en leilighet på Stovner. Skadepotensialet får dermed en vesentlig betydning for straffeutmålingen, noe vi mener er viktig for at loven skal virke forbyggende.

Selv om dagens lovverk og strafferammer ikke i tilstrekkelig grad bidrar til forebygging av denne typen lovovertridelser, åpner den nye straffeloven av 2005 for adskillig bedre muligheter. Selv om noen av lovene er videreført nesten fullstendig, inneholder de fleste enten en skjerpning av strafferammene, eller en utvidelse av ordlyden som gjør loven mer anvendelig på dagens problematikk, særlig med tanke på hjemmelagede eksplosiver. For at endringene skal ha den ønskede virkning er det viktig at mulighetene som ligger i den blir gjort kjent for både politiet som kommer bort i slike saker og jobber med denne typen etterforskning, og ikke minst påtalemyndigheten som skal ta sakene til retten.

Selv om den nye straffeloven som skal tre i kraft fra høsten 2015 langt på vei hjelper på dagens situasjon, er det også andre endringer som kunne hatt en positiv innvirkning på særlig håndhevelsen av disse lovene. Da tenker vi spesielt på informasjonen til befolkningen rundt disse temaene og særlig samfunnets evne til å hjelpe personer som ufrivillig har blitt eiere av et eksplosiv. Dette vil igjen gjøre det enklere for politiet i møte med personer som ulovlig oppbevarer sprengstoff eller er i besittelse av sprengstoff uten godkjenning, da disse ikke lenger kan hevde sin uskyld og uvitenhet.

Bibliografi

Bøker:

- Andenæs, J. (1996). *Straffen som problem* (2. reviderte opplag 1996. utg.). Exil Forlag A/S.
- Boe, E. (1996). *Innføring i juss - Juridisk tenkning og rettskildelære*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Boe, E. (2011). *Grunnleggende juridisk metode - en introduksjon til rett og rettstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lie, E. M. (2011). *I Forkant - Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Forarbeider, artikler og rapporter

- Busch, T.-A. (2002). Bruk av straff for å styre atferd. *Tidsskrift for strafferett 2002*, ss. 371-378.
- DSB. (2012). *Forslag til regulering av bombekjemikalier*. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap.
- Fredriksen, S. (2011). Straffeprosessuelle tvangsmidler i et forebyggingsperspektiv.
- Gjørøv kommisjonen. (2012). *NOU 2012:14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen*. Fagbokforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012). *Rapport - Ansvarsforhold og håndtering ved funn av eksplosive varer*. DSB - Forsvaret - Politiet. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Kripos. (2015). *Trendrapport 2015 - Den organiserte kriminaliteten i Norge*. Kripos.
- Ot.prp.nr.58 (2001-2002). (2002, 03 22). *Ot.prp.nr.58 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeloven og politiloven (tiltak mot ulovlig bruk av kniv og skytevåpen*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Ot.prp.nr.65 (2008-2009). (2009, 04 03). *Om lov om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven og eltilsynsloven*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Ot.prp.nr.74 (1996-1997). (1997, 05 23). *Ot.prp.nr.74 (1996-1997) Om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v.* Justis- og beredskapsdepartementet.
- Ot.prp.nr.8 (2007-2008). (2007, 11 09). *Ot.prp.nr.8 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Ot.prp.nr.90 (2003-2004). (2004, 07 02). *Ot.prp.nr.90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Politidirektoratet. (2011). *PBS1 - Politiets beredskapssystem del 1*. Oslo: Politidirektoratet.

Prop.131 L (2012-2013). (2013, 05 07). *Prop.131 L (2012-2013) Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

PST. (2015). *Åpen trusselvurdering 2015*. Politiets sikkerhetstjeneste.

Lovverk:

Brann- og eksplosjonsvernloven. (2002, 06 14). *Lov 14. juni 2002 nr.20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven)*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Forskrift om eksplosjonsfarlig stoff. (2002, 06 26). *Forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Straffeloven 1902. (1902, 05 22). *Lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig Borgerlig straffelov*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Straffeloven 2005. (2005, 05 20). *Lov om straff (Straffeloven 2005), ikke ikrafttrådt*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Våpenloven. (1961, 06 09). *Lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v.(våpenloven)*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Dommer:

LB-2012-40854. (2012, 10 15). Borgarting lagmannsrett.

LE-2007-166741. (2008, 03 10). Eidsivating lagmannsrett.

Digitale kilder:

abcnyheter.no. (2014). *abcnyheter.no*. Hentet fra <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2014/11/22/212407/frykt-mer-sprengstoff-pa-avveie-i-voss>

Aftenposten.no. (2011). *www.aftenposten.no/nyheter*. Hentet fra [www.aftenposten.no: http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Betinget-dom-etter-sprengningsulykke-6454638.html](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Betinget-dom-etter-sprengningsulykke-6454638.html)

b.dk. (2014). *www.b.dk/globalt*. (K. Flyvbjerg, Produsent) Hentet fra [www.b.no: http://www.b.dk/globalt/bomber-og-brand-forhindrer-julefreden-i-sverige](http://www.b.dk/globalt/bomber-og-brand-forhindrer-julefreden-i-sverige)

dagbladet.no. (2014). *www.dagbladet.no*. (I. H. Mathisen, Produsent) Hentet fra <http://www.dagbladet.no/2014/12/09/nyheter/utenriks/sverige/bombegruppe/36635994/>

- DN.no. (u.d.). *www.dn.no/nyheter*. Hentet fra *www.dn.no*:
<http://www.dn.no/nyheter/2015/03/13/1945/Terror/politiet--bombe-skulle-brukes-til-gjengoppgjr-i-malm>
- Driva.no. (2013). *www.driva.no/nyheter*. (G. Forbregd, Produsent) Hentet fra *www.driva.no*:
<http://www.driva.no/nyheter/article8308791.ece>
- dt.no. (2010). *www.dt.no/nyheter*. (B. I. Lie, Produsent) Hentet fra *www.dt.no*:
<http://www.dt.no/nyheter/bomben-som-rystet-hele-landet-1.5685666>
- klartale.no. (2013). *www.klartale.no/verden*. (H. M. NTB, Produsent) Hentet fra *www.klartale.no*:
<http://www.klartale.no/verden/bombe-kastet-mot-leilighet-i-sverige/>
- TATP tutorial*. (2013, 03 26). Hentet 04 29, 2015 fra Youtube:
<https://www.youtube.com/watch?v=tVE5ssKAplg>
- varden.no. (2014). *www.varden.no/nyheter*. (C. Ø. Strøm, Produsent) Hentet fra *www.varden.no*:
<http://www.varden.no/nyheter/bomben-i-siljan-er-uskadeliggjort-1.1310712>
- vg.no. (2014). *www.vg.no/nyheter*. (NTB, Produsent) Hentet fra *www.vg.no*:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/sprengstoff-funnet-paa-flere-adresser-i-sandnes/a/10130388/>
- vg.no. (2014). *www.vg.no/nyheter*. (C. Ekehaug, Produsent) Hentet fra *www.vg.no*:
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/sverige/stor-bombe-funnet-paa-kjoepesenter-i-stockholm-mann-paagrep/a/23331477/>
- vg.no. (2015). *www.vg.no/nyheter*. (B. T. Morten S. Hopperstad, Produsent) Hentet fra *www.vg.no*:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/politiets-sikkerhetstjeneste-pst/oslo-flommer-over-av-ulovlige-vaapen/a/23370222/>

Selvvalg pensum:

Boe, E. (1996). *Innføring i juss - Juridisk tenkning og rettskildelære*. Oslo: Tano Aschehoug.

LB-2012-40854. (2012, 10 15). Borgarting lagmannsrett.

Gjørsv kommisjonen. (2012). *NOU 2012:14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen*. Fagbokforlaget.

Forskrift om eksplosjonsfarlig stoff. (2002, 06 26). *Forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Ot.prp.nr.74 (1996-1997). (1997, 05 23). *Ot.prp.nr.74 (1996-1997) Om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v.* Justis- og beredskapsdepartementet.

Prop.131 L (2012-2013). (2013, 05 07). *Prop.131 L (2012-2013) Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

Straffeloven 1902. (1902, 05 22). *Lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig Borgerlig straffelov*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Straffeloven 2005. (2005, 05 20). *Lov om straff (Straffeloven 2005), ikke ikrafttrådt*. Justis- og beredskapsdepartementet.